

RIKSINTRESSANT NATURMILJÖ, ÖSTERGÖTLANDS LÄN

Nr NRO05002, VÄTTERNSTRANDEN

ÖDESHÖGS KOMMUN

KARTA: 8E SO, 7E NO

MITTPUNKT: 8E 0f 23

AREAL: 830 ha

NATURGEOGRAFISK REGION: 22 c Götalands centrala slättbygder, Östgötaslätten

INTRESSEASPEKTER: B, G, Z, K

URVALSKRITERIER: A

VÄRDEOMDÖME: Den imponerande förkastningsstranden med sitt gynnsamma lokalklimat hyser en mycket artrik och bitvis exklusiv flora och fauna. Bland biotoperna kan nämnas alm - ask - hassellund, torräng och hållmarksbarrskog. Stranden utgör en utomordentligt värdefull och skyddsvärd naturmiljö.

OMRÅDETS HUVUDDRAG: Området sträcker sig från länsgränsen i söder till Hästholmens samhälle i norr. Strandzonen har en skiftande bredd. I genomsnitt är den 400 m, i något fall 1 500 m.

Det mest framträdande draget hos området är dess kraftigt markerade topografi. Den är betingad av förkastningsrörelser, vilket förklarar de lodräta stup som bildar strandlinjen. Förkastningsbranten bryts på några ställen av smärre dalgångar.

I söder är mäktigheten hos branten som störst för att sedan långsamt klinga av mot norr och vid skjutfältet söder om Hästholmen nästan ha försvunnit. Djupsiffror på 80-90 m strax utanför skjutfältet visar emellertid att förkastningen även här är mäktig - men osynlig. Höjden över Vättern är ca 100 m vid länsgränsen, 60 m omedelbart norr om Vida Vättern, ca 30 m i höjd med Orrnäs och 10 m vid skjutfältet.

Berggrunden på sträckan mellan länsgränsen och Stava samt mellan Nedre Öninge och Hästholmen bildas av porfyr. Däremellan är det granit. Sandsten tillhörande Visingsöformationen förekommer inom ett mycket begränsat område vid stranden nedanför Grönlund.

Vegetationen utmed Vätterns strand är liksom topografin växlande. På det avsnitt där berget stupar rakt ned i sjön är krönet bevuxet med en tämligen mager barrskog. På några av avsnitten klänger lindar på kanten ovanför stupet.

Där dalgångar söker sig ned till vattnet är vegetationen helt annorlunda och mycket rikare. Lövträd som ask, alm, ek, lind och lönn bildar trädskiktet. Under det växer ofta tätt med hassel. I den lundartade markfloran ingår bland annat skogsbingel, stinksyska, trolldruva, vätteros, hässleklocka, ramslök, storrams m m.

Ängs- och hagmarker av olika typ finns bakom den egentliga strandzonen. Stäppartade torrängar med backklöver, axveronika, brudbröd, färgmåra och kungsmyntha finns bland annat vid Skräddeberg. Ek och björk tillsammans med alm och oxel är hagmarksträden inom området.

Faunan inom området är föga känd. Allmänt kan sägas att Vätternbranten med sitt lokalklimat, sin biotopmångfald samt i många delar ursprungliga natur har förutsättningar för en mycket rik fauna. Kunskapen är emellertid begränsad.

Ett undantag är dock den lägre markfaunan, främst landsnäckor, som undersöktes 1948 av Hans Lohmander vid Göteborgs Naturhistoriska Museum. Han gjorde sina undersökningar på fyra platser utmed Vätternstranden. Lokalerma uppvisade en mycket artrik och exklusiv snäckfauna.

Vid de steniga avsnitten av stranden häckar småskraken och vid de små bäckar som rinner nedför branten förekommer strömstare.

Följande områden är de mest framträdande avsnitten utmed Vätternstranden:

Området mellan Porsarp och Narbäck utgörs av ett öppet, böljande kulturlandskap med omväxlande ängar och åkrar, varifrån man har en vidsträckt utsikt över Vättern.

Sjöberga ligger mellan gamla europavägen och stranden. Husen och lövträdsomgärdad betesmark ligger på en hylla som avslutas av en 4-5 m hög strandbrink. Nedanför den stenstrand. Omgivningarna utgörs av lundvegetation med bland annat ask, alm, lind samt underväxt av hassel. Mycket rik markflora. Inom detta område har en mycket artrik och exklusiv landsnäckfauna påträffats.

Branterna, nedanför gamla europavägen från Lussebo och drygt en kilometer norrut, hyser en mycket rik lundvegetation. Ask, alm samt ek, lind och oxel växer här liksom rikligt med hassel. Fältskiktet är mycket rikt med skogsbingel, ramslök, trolldruva, lungört, storrams, stinksyska med flera krävande arter. Inom detta område har en mycket artrik och exklusiv landsnäckfauna påträffats. Bland snäckorna kan nämnas *Ena montana* en art som här utmed Vätternstranden har sin enda kända förekomst norr om Alpema.

Kring Grönlund förekommer också lundvegetation främst söder om åkern. I åkerkanten växer några hamlade askar. Näktergal har hörts i området.

Vid Skräddeberg finns en av de små dalgångar som bryter av förkastningsbranten. Kring bäcken i dalen växer ädla lövträd såsom ask (hamlad), ek och alm. Andra delar av dalgången är mer lundartad. Utmed en bergssida klänger några stora lindar. Söder om

dalgången ligger en öppen torräng i ett mycket högt läge och norr därom en gles ekhagmark med mycket nyponbuskar. Hela området betas extensivt.

Kring Kråkeryd finns många värdefulla björk- och ekhagsmarker. Strax norr om byn har man från vägen en mycket fin utsikt över Vättern.

Söder om Ormäs gård rinner Ornäsbäcken fram. Den omges av mycket frodig och snårig vegetation där klibbalen dominerar trädskiktet. Kring de båda dammarna växer knäckepil och i dammarna rikligt med näckros, blömvass, fackelblomster, svalting m m. Bäckens är tillhåll för strömstare.

Ovanför vattenverket ligger en hagmark med glest växande stora almar, björkar och oxlar.

Kring Lyckebo finns björkhagmarker. Den strandnära skogen utmed denna del av Vätternstranden är en relativt lågvuxen lövblandskog med ek, björk, rönn, oxel och asp. Inslaget av enbuskar är stort.

FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR ATT OMRÅDETS NATURVÄRDEN SKALL BIBEHÅLLAS: Naturvärdena kommer att bestå om ängs- och hagmarker även i framtiden hävdas och om området undantas från ingrepp som t ex bebyggelse (i allt väsentligt), slutavverkning av ädla lövträd, avverkning av hagmarksträd, gödsling av torrängar, avverkning i branter och på krön, barrträdsplantering av ängs- och hagmarker, omföring av lövskog till barrskog, friluftsanläggningar och utfyllnad.

PLANERING OCH SÄKERSTÄLLANDE: Länsstyrelsens naturvårdsplan 1983: Ödeshögs kommun nr N 1. Naturvärdesklass I.

För den södra delen av området, från länsgränsen till norr om Kråkeryd, gäller sedan 1972 ett förordnande om skydd för landskapsbilden.

OMRÅDET BERÖR RIKSINTRESSANT KULTURMILJÖ:

OMRÅDET BERÖR RIKSINTRESSANT FRILUFTSMILJÖ:

OMRÅDET INGÅR ÄVEN I: Jönköpings kommun, Jönköpings län.

REFERENSER: Länsstyrelsen i Östergötlands län: Natur- och kulturmiljöer i Östergötland. - Linköping 1983.

Länsstyrelsen i Östergötlands län: Naturinventering av Vätternstranden. - Linköping 1987.